

Грігол КАТАМАДЗЕ,
*Надзвичайний і Повноважний Посол Грузії
в Україні (2009–2013 рр.),
президент ВГО «Асоціація платників податків України»,
заступник голови АРМА з питань євроінтеграції*

АБО МІЖНАРОДНЕ ПРАВО В КИЄВІ, АБО НІКУДИ

Чому саме Інститут міжнародних відносин?

Гарне питання. Річ у тому, що тоді був Радянський Союз, а за радянських часів були лише дві навчальні установи, де готували фахівців-міжнародників: Київський державний університет імені Тараса Шевченка, в якому працював факультет міжнародних відносин та міжнародного права, а також Державний інститут міжнародних відносин у Москві. В той час, щоб потрапити до московського Інституту міжнародних відносин, треба було мати дуже впливових друзів або, якщо ти з радянської республіки, — рекомендацію на рівні центрального комітету компартії тієї республіки. На жаль або на щастя (вважаю, таки на щастя), ні першого, ні другого я не мав, але правда в тому, що дуже хотів.

Раніше я завжди хотів стати або слідчим, або адвокатом. Втім, коли я навчався в 9 класі у школі, сталася цікава історія. Був такий відомий у Радянському Союзі спортивний коментатор Костянтин Махарадзе, який завжди працював на футбольних матчах. Я пам'ятаю його інтерв'ю, коли «Динамо Тбілісі» приїхали в Німеччину на гру з «Гамбургом». Махарадзе розповідав, що команда тоді вирішувала певні питання з генеральним консулом Радянського Союзу в Гамбурзі, який був грузином. Якщо правильно пам'ятаю, його прізвище — Джапарідзе. Костянтин Махарадзе розповідав, що консул їм дуже допомагав.

І тут мій світ просто перевернувся: я почав цікавитися, що мені потрібно, що я можу зробити для того, щоб навчатися на дипломата. Я мріяв стати консулом, адже розумів, що це дуже корисна професія, що можна

допомагати людям, коли вони перебувають за кордоном, коли в них виникають якісь проблеми чи питання й вони не знають, до кого слід звернутися. Коли познайомився з Костянтином Махарадзе, я вже був послом і розповідав йому про те, що його інтерв'ю змінило моє життя, мої наміри стати слідчим або адвокатом, і я пішов у дипломатію.

Був 1979 рік, коли я закінчив школу і приїхав до Києва навчатися. Курйозна ситуація насправді, адже я прибув із Тбілісі, мав із собою всі необхідні документи для вступу, зокрема й медичну довідку. І коли я прийшов їх подавати, мені сказали, що все добре, всі документи задовільні, але довідка про стан здоров'я не підходить, бо нібито знають, як ми їх готуємо. Тож мене попросили пройти медичний огляд у Києві. Коли пройшов майже всю комісію, залишилось останнє — відвідати окуліста. Як зараз пам'ятаю цей день через стільки років, коли зайшов до лікаря, він побачив, що я в окулярах і сказав: «Ні, я не можу вам підписати». Я це пам'ятаю не тому, що він не підписав, а тому, що повідомив мені: «Слухайте, ви розумієте, на цьому факультеті готують розвідників». Це було дуже дивно: 1979 рік, консервативний Радянський Союз, усі бояться щось сказати вголос, а він мені говорить прямо в очі, що там готують розвідників, навіть якщо це й правда. Одним словом, він так і не підписав, мовляв, будь ласка, на будь-який факультет, окрім факультету міжнародних відносин. Я подав документи на юридичний факультет, думкою повернувшись до того, про що раніше мріяв — стати слідчим або адвокатом, але не пройшов конкурс — це доля. Якби подолав прохідний бал, то вчився б на юридичному факультеті, а так повернувся назад у Грузію.

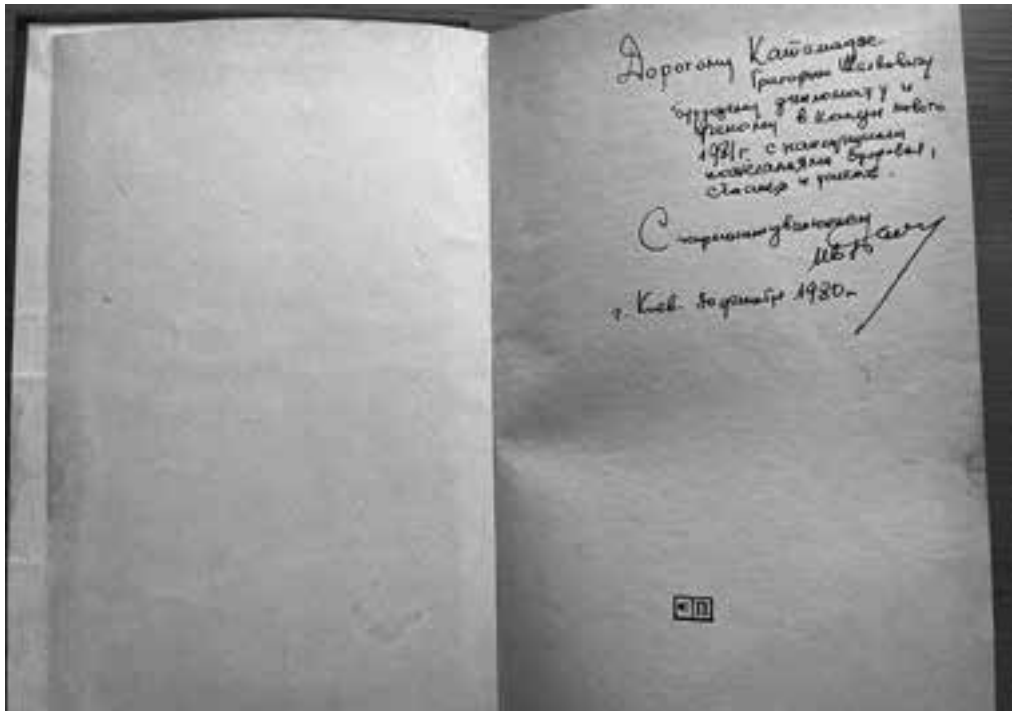
До речі, також дуже цікава річ, яка не стосується Інституту міжнародних відносин. 1979 року школу закінчили тридцять п'ять випускників, із них у перший рік у різні навчальні заклади по всьому Радянському Союзу вступило тридцять два. Я був серед тих трьох, які не вступили в перший рік, це мене дуже роздратувало. Я пішов працювати робочим, готувався і вже наступного року подавав документи у Тбілісі. Була така практика, що МДІМО та факультет міжнародних відносин Київського університету давали на радянську республіку по одному чи два місця на різні спеціальності. Було два місця на міжнародне право, а охочих — майже сорок претендентів. Мене викликали у приймальну комісію і сказали: «В Ломоносова на юридичному факультеті є одне місце, воно вільне, ми готові вас відправити в Москву». Пам'ятаючи минулий рік, я відповів, що нікуди не поїду: або міжнародне право в Києві, або нікуди, й розвернувся та пішов. Врешті-решт, мене зарахували, і моя мама до сьогодні зберігає телеграму від приймальної комісії, що потрібно бути на зустрічі з Едуардом Шеварднадзе, першим секретарем Центрального комітету компартії Грузії, майбутнім Міністром закордонних справ Радянського Союзу та Президентом

Грузії. Він завжди збирав на зустріч переможців, які виїжджали за кордони республіки перед навчанням. Я на цій зустрічі не був, тому що поки телеграма дійшла до мене, поки приїхав, вона вже закінчилась. Уже згодом, коли я був послом, розповідав цю історію Едуарду Амвросійовичу й навіть додав, що хочу вибачитися перед ним за те, що не відвідав ту зустріч.

І так я став студентом першого курсу дуже престижного на весь тодішній Радянський Союз факультету міжнародних відносин та міжнародного права.

Є багато чого згадати. Я пам'ятаю, як завідувач кафедри професор Ігор Іванович Лукашук зайшов на першу лекцію. А в жовтому корпусі, який тоді називали «Институт благородных девиц», були історичні сторічні парти. І от професор стоїть за трибуною, а не просто біля столу, а потім підходить до першої парти та спирається на неї. Тоді для нас це було щось неймовірне. Це сьогодні ми не зважаємо на те, що викладач інколи може навіть лягти на парту й так викладати. Але тоді, в умовах Радянського Союзу, це було ніби ковток свіжого повітря, а речі, які він говорив, у радянському комуністичному оточенні було дуже небезпечно озвучувати. Але ті свобода та воля, яку навіть в умовах СРСР пропагували в Інституті міжнародних відносин, дали великий поштовх цілим плеядам випускників, що почали будувати незалежну українську державу. Не вистачить часу, щоб перелічити всіх відомих людей, які закінчили цей інститут: серед них були і депутати, і міністри, і навіть президенти... За часи студентства траплялися різні історії, були й викладачі, які о 8:20 підпирали двері партою, а тих, хто запізнився, не допускали. Але також працювали й такі педагоги, як Василь Іванович Кісіль, якого вже немає серед нас. На його лекції з міжнародного приватного права приходили й студенти з інших факультетів або відділень. Ще десь у другій половині 1980-х років, коли почався рух зі створення кооперативів та ведення бізнесу, Василь Іванович започаткував компанію, яка й донині називається Юридична компанія «Василь Кісіль і Партнери». Найкращих студентів він брав до себе, і багато з них зараз працюють депутатами Верховної Ради, є висококваліфікованими юристами-міжнародниками.

Розповім ще одну історію. Наприкінці першого курсу в грудні 1980 року я складав залік. Була одна дуже яскрава людина, Дирда Іван Ілліч, полковник юстиції у відставці, який викладав у нас логіку. Він був уже похилого віку, проте мав таку чудову пам'ять, що міг згадати усіх своїх студентів. Іван Ілліч дуже добре до мене ставився й під час навчання став моїм наставником. До сьогодні я маю настільну книжку, яку він подарував, коли я склав той залік. Це дуже цікаве видання англійського автора «Дипломатичний протокол і церемоніал». Воно для мене важливе й тому, що Іван Ілліч підписав: «Уважаемому Григолу Катамадзе, будущему дипломату и ученому [...]. 30.12.1980».

І хоч я тоді навчався лише на першому курсі, такими словами ця людина змогла дати мені поштовх, запрограмувати на успіх. Я закінчив університет 1985 року, повернувся в Грузію, почав працювати, був викладачем в академії Міністерства внутрішніх справ і готував дисертацію. Згодом приїхав захищатися в Київ. Саме Іван Ілліч наполягав, щоб я захистився, й після успішного захисту в той же день сказав: «Зараз починай працювати над докторською». Єдине його очікування, яке я не зміг виправдати, — те, що не захистив докторську дисертацію. Проте це дійсно та людина, що просто взяла мене за руку й повела по життю.

Мені дуже пощастило, що всі люди, які нам викладали, були не лише досвідченими, а й справжніми педагогами. До речі, є й такі, що з того часу все ще працюють в Інституті міжнародних відносин, як-от Валентина Вікторівна Дайнеко, завідувачка кафедри іноземних мов, а також Валерій Володимирович Копійка, директор інституту. Він, зокрема, був на курс старший за мене.

Факультет міжнародних відносин і міжнародного права, зараз інститут, дав мені не лише звання, хороших друзів, а й підготував до дуже жорсткого життя, в яке ми потрапляємо, коли закінчуємо вищі навчальні заклади. Нині, в умовах сучасних технологій та великої кількості різних гаджетів, ми дедалі менше спілкуємося одне з одним. Проте я знаю напевне, що навіть сьогодні Інститут міжнародних відносин завдяки своїм чудовим педагогам виховує найкращих студентів.

Коли я прийшов працювати в Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА), перш за все зателефонував Валерію Володимировичу Копійці. Я йому сказав, що мені потрібні фахівці, попросив направити бакалаврів, магістрів. На жаль, більшість не знає, чим займається АРМА й навіть воно взагалі. Але оскільки фахівці-випускники Інституту міжнародних відносин нам необхідні, я сподіваюсь, що вони йтимуть до нас працювати. Наразі ми виходимо на рівень департаментів, у нас з'являтиметься більше можливостей, вакансій, і ми будемо запрошувати на роботу студентів, проводити конкурси, навіть попри воєнні умови.

Коли я 1992 року прийшов на роботу в МЗС Грузії, директором департаменту міжнародних економічних відносин був теж випускник КНУ Валерій Чечелашвілі. Я став його заступником. У лютому 1994 року приїхали перші дипломати засновувати Посольство України в Грузії. Тоді в МЗС Грузії на першому поверсі розташовувався наш департамент. Ми віддали це приміщення для Посольства України в Грузії, поки вони не знайшли для себе нове. Тож перші пів року дипломатичне представництво було розташоване в приміщенні Міністерства закордонних справ Грузії, чого раніше в історії цієї країни не траплялося. Навіть один із телефонних номерів, який я віддав, досі лишається телефоном Посольства України в Грузії. Вже через пів року я приїхав у Київ засновувати Посольство Грузії, і теж починалося все з нуля: не було ані самого посольства, ані юридичної адреси, ані бланків чи рахунків тощо. Мій однокурсник Віктор Гладкий обіймав посаду заступника директора департаменту (майбутнього президента Національного банку України) пана Стельмаха. Я йому телефоную із Тбілісі й пояснюю ситуацію, що треба відкрити посольство, нам виділили фінансування. Навіть пам'ятаю суму — 48 тисяч доларів. Ці кошти мають надійти кудись, а немає куди. Тож я прошу Віктора відкрити нам рахунок, і він допомагає відкрити його в Національному банку. І це ще один історичний факт — це єдиний випадок, коли представництво іноземної держави в Національному банку України відкрило собі рахунок.

Grigol KATAMADZE,
*Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
of Georgia to Ukraine (2009–13),
President of the All-Ukrainian public organisation
'Association of Taxpayers of Ukraine',
Deputy Head of ARMA for European Integration*

TO MAJOR IN INTERNATIONAL LAW IN KYIV OR NOT AT ALL

Abstract. The author shares memories of his journey to enrolling in the Faculty of International Relations and International Law at Taras Shevchenko National University of Kyiv.

The author recalls how an interview with renowned sports commentator Kostiantyn Makharadze influenced his decision to become a diplomat instead of an investigator or lawyer.

The article details the challenges and underlines the high quality of education and the professionalism of the educators, many of whom had international experience with organisations such as UNESCO and the UN. The author mentions influential lecturers like Vasyl Kysil.

The author reflects on his student years and active participation in the trade union movement, which also contributed to his development as a leader. He expresses gratitude to his lecturers and emphasises that studying at the Institute of International Relations laid the foundation for many successful graduates who significantly contributed to the development of independent Ukraine. Furthermore, the Ambassador recalls his professional career after graduation.

In his conclusions, the author stresses the importance of quality education, active student life, and international connections in a diplomat's professional development and career.

Keywords: Faculty of International Relations and International Law, specialist in international affairs, diplomacy, leadership, Ministry of Foreign Affairs.